

ชื่อสมุนไพร ว่านธรณีสาร

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Phyllanthus pulcher* Wall.
ex Müll.Arg.

ชื่อท้องถิ่น มะขามป้อมดิน (เชียงใหม่), เสนียด (กรุงเทพมหานคร), กระที่บยอด (ชุมพร),
ก้างปลาตีน ดอกใต้ใบ (นครศรีธรรมราช), ตรึง
บาดาล (ประจวบคีรีขันธ์), ก้างปลาแดง ศรีบยอด
(สุราษฎร์ธานี), คดทราย (สงขลา), รุรี (สตูล)
ก้างปลา (นราธิวาส)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น ไม้พุ่มกึ่งไม้ยืนต้นขนาดเล็ก ลำต้นตั้งตรง มีความสูงของต้นประมาณ 1-1.5 เมตร ลำต้นแผ่กิ่งก้าน
บริเวณใกล้กับปลายยอด เปลือกต้นเรียบเป็นสีน้ำตาล ลำต้นมีลักษณะกลมและมีรอยแผลใบตามลำต้น มีขน
นุ่มตามกิ่งอ่อนและใบประดับ ส่วนอื่นของต้นเกลี้ยง ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด

ใบ ใบเดี่ยว ออกเรียงสลับแน่นในระนาบเดียวกันบริเวณปลายยอด มีใบย่อยประมาณ 15-30 คู่ ในแต่
ละกิ่งย่อย ลักษณะของใบย่อยเป็นรูปขอบขนานเบี้ยว หรือเป็นรูปขอบขนานแกมรูปไข่ ปลายใบมน โคนใบมน
เบี้ยว ส่วนขอบใบเรียบ ปลายสุดมีติ่งแหลมขนาดเล็ก ใบย่อยมีขนาดกว้างประมาณ 0.8-1.3 เซนติเมตร และ
ยาวประมาณ 1.5-2.5 เซนติเมตร แผ่นใบแผ่และบาง แผ่นใบเรียบทั้งสองด้าน หลังใบสีเขียว ส่วนท้องใบเป็นสี
เทาแกมเขียว มีเส้นใบข้างประมาณ 6-8 คู่ ก้านใบสั้น ยาวได้ประมาณ 0.8-1.5 มิลลิเมตร ก้านมีสีแดงเล็กน้อย
ส่วนหุบใบมีสีน้ำตาลแดง ลักษณะเป็นรูปหอกแกมรูปสามเหลี่ยม มีขนาดประมาณ 3-4 x 1.5-2 มิลลิเมตร

ดอก ดอกเดี่ยวสีแดงเข้ม แบบแยกเพศแต่อยู่บนต้นเดียวกัน ใบประดับมีขนนุ่มที่ฐาน โดยดอกเพศผู้
จะออกดอกเป็นกระจุกตามซอกใบ มีกลีบดอก 4 กลีบ โคนสีแดง ดอกมีเกสรเพศผู้ 2 อัน ก้านชูสั่น เชื่อม
ติดกัน อับเรณูแตกตามยาว ก้านดอกบาง ยาวประมาณ 5-10 มิลลิเมตร มีกลีบเลี้ยงมี 4 กลีบ สีแดงเข้ม รูป
สามเหลี่ยมแกมรูปไข่ ขอบแห้ว มีขนาดประมาณ 2-3 x 1-2 มิลลิเมตร มีต่อม ฐานดอกเป็นต่อม 4 อัน รูป
เหลี่ยมหรือรูปไตแบนบาง ขนาดกว้างประมาณ 0.5-0.7 มิลลิเมตร ส่วนดอกเพศเมียจะออกตามซอกใบที่ปลาย
กิ่ง ดอกห้อยลง เรียงกันอยู่หนาแน่นตามใต้ท้องใบ กลีบดอกเพศเมียมี 6 กลีบ ลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมแกม
รูปไข่ ขอบแห้ว มีขนาดประมาณ 3.5-4 x 1.5 มิลลิเมตร รังไข่เป็นรูปกึ่งกลม เกลี้ยง ส่วนปลายมี 6 พู ภายใน
รังไข่มีห้อง 3 ห้อง และมีก้านชู 3 อัน

ผล รูปทรงกลม มีขนาดประมาณ 3 มิลลิเมตร ผิวผลเกลี้ยง เป็นสีน้ำตาลอ่อน ก้านผลยาวประมาณ
2-2.5 เซนติเมตร และมีกลีบเลี้ยงติดอยู่คงทน ผลออกเรียงเป็นแนว เป็นระเบียบอยู่ที่ใบ

การนำไปใช้ประโยชน์

ว่านธรณีสารจัดเป็นไม้มงคลโบราณที่นิยมนำมาใช้ประกอบทำน้มนต์ โดยใช้ใบว่านธรณีสารชุปกับ
น้มนต์ ใช้ประพรมเพื่อปัดรังควานและเสนียดจัญไร

สรรพคุณทางยา

1. ใบแห้งนำมาบดให้เป็นผง ผสมพิมเสนกวาดคอเด็ก เพื่อลดไข้ รักษาอาการตัวร้อน รักษาแผลในปาก และเป็นยาขับลมในลำไส้
2. ใบนำมาตำ ใช้พอกเหงือกแก้อาการปวดฟัน และแก้โรคเหงือก รักษาแผลในปาก
3. รากใช้ต้มกับน้ำดื่มเป็นยาช่วยขับลมในลำไส้ แก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ
4. ใบช่วยแก้อาการปวดกระเพาะอาหาร
5. ใบช่วยแก้ผิวหนังในไต
6. ต้นใช้เป็นยาทาผิวหนัง แก้ผิวหนังอักเสบ และแก้อาการคัน แก้ผื่นคันตามร่างกาย ใช้เป็นยาพอกฝี ดูดหนองรักษาแผลได้ดี แก้อาการบวม แก้ปวดบวม

เอกสารอ้างอิง

เมตไทย. (2563) ว่านธรณีสาร. สืบค้น 18 เมษายน 2565, จาก <https://medthai.com/ว่านธรณีสาร/>